

УДК 629.7.083

ПАУТИНКА В. М., начальник науково-дослідного відділу

МАВРЕНКОВ О.Є., начальник науково-дослідної лабораторії, кандидат технічних наук, старший науковий співробітник

ПАЩЕНКО О. В., науковий співробітник

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВІЙСЬКОВО-ТЕХНІЧНОЮ ПОЛІТИКОЮ УКРАЇНИ

У статті розглянуто науково обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення системи управління військово-технічною політикою України

Ключові слова: військово-технічна політика, організаційно-структурні форми, оборонно-промисловий комплекс, воєнна організація держави

Аналіз свідчить [1], що існуючі в Україні механізми управління військово-технічною політикою (ВТП) мають істотні недоліки. Усунення цих недоліків вимагає відповідної їх структурної перебудови, а також удосконалення законодавчого забезпечення.

Система управління ВТП може мати різні організаційно-структурні форми та зворотні зв'язки, а функції інтегруючих ланок можуть виконувати різні структури органів влади. Значною мірою їх вибір визначається характером і масштабністю виробництва продукції як оборонного, так і цивільного призначення.

У США, Франції, Великобританії та Росії управління ВТП включає інтегруючі ланки, що входять до структури вищих органів державної влади. Наприклад, у США такими ланками при Раді національної безпеки є її апарат, Адміністративно-бюджетне бюро і, частково, Економічна рада при президентові, а робочі та проміжні ланки створено при Міністерстві оборони (МО) (Управління перспективних досліджень і розробок, Ради військових технологій). Їхніми функціями є здійснення політики “конкуруючих стратегій” планування і розподілу ресурсів, контроль вимог при створенні спільних систем озброєння.

У Франції інтегруючою ланкою є Міжміністерська комісія з вивчення та експорту військових виробів при Генеральному секретаріаті національної оборони і, частково, Облікове управління при прем'єр-міністрі, а робочі ланки створено при МО (Головне управління з озброєнь, Управління досліджень, дослідних робіт і технологій, Управління міжнародних відносин, Центр з вивчення перспективних озброєнь).

У Великій Британії функції інтегруючих ланок виконують Робоча група з питань озброєнь і Комітет з питань воєнної інформації при Комітеті оборони,

керівником якого є прем'єр-міністр, а робочими ланками у Міноборони є Воєнно-наукове управління, Комітет з політики у сфері озброєнь, Головне управління закупівлі, Управління військового експорту, Генеральна дирекція політики у сфері воєнних замовлень. У Міністерстві торгівлі і промисловості – Воєнне відділення у справах державного сектору.

У колишньому СРСР діяла ієрархічна система державного планування і управління розвитком озброєння і військової техніки (ОВТ). Інтегруючими ланками були оборонний відділ ЦК КПРС, оборонний відділ у складі Державного комітету планування народного господарства (Держплан) при Раді Міністрів СРСР і Держкомісія з воєнно-промислових питань (ВПК) при Раді Міністрів СРСР.

У Росії функції інтегруючої ланки у галузі ВТП виконує Воєнно-промислова комісія при уряді РФ, на яку покладено відповідальність, права і обов'язки колишньої Державної комісії Ради Міністрів СРСР з військово-промислових питань, яка разом з Міноборони та деякими іншими міністерствами і відомствами визначала державну політику з питань розробки, виробництва, поставок та експлуатації ОВТ. У галузі військово-технічного співробітництва (ВТС) функції інтегруючої ланки виконує МО РФ через підзвітну йому Федеральну службу з ВТС РФ.

В Білорусії формування та реалізацію ВТП здійснює Державний воєнно-промисловий комітет, який має статус центрального органу виконавчої влади, і якому підпорядковані підприємства оборонного сектору економіки державної форми власності, в тому числі підприємства спецекекспортери (“Белвнешпромсервис” і “Белспецвнештехника”).

Аналіз систем управління ВТП у провідних країнах світу показує, що функції управління як воєнно-промисловою політикою (ВПП), так і політикою ВТС практично здійснюють єдині органи управління. Причому на рівні середніх ланок управління вирішальна роль у формуванні і реалізації ВТП у цих країнах, а також і в Росії і в Білорусії, належить МО.

На відміну від провідних країн світу та Росії у системі управління ВТП України відсутня повноцінна інтегруюча ланка на рівні як вищих, так і середніх органів управління виконавчої влади. Необхідність мати єдиний координуючий орган на державному рівні обумовлена потребою ув'язати часом несумісні інтереси міністерств і відомств, силового, фінансово-економічного і галузевого блоків уряду, що відповідають тією чи іншою мірою за реалізацію воєнно-технічної політики держави. Крім того, дана проблема ускладнюється ще й різною підпорядкованістю вказаних вище блоків: фінансово-економічний та галузевий блоки безпосередньо підпорядковуються Прем'єр-міністрові України, а силовий блок – Президентові України.

Враховуючи схожість побудови систем управління ВТП та ВТС України, РФ та Республіки Білорусь, здавалося б, що за основу реформування системи управління ВТП України доцільно використати їх досвід. Однак є декілька причин, які не дозволяють прямо скопіювати зазначену модель управління ВТП.

По-перше, оборонно-промисловий комплекс (ОПК) України є експортно-орієнтованим. Частка Державного оборонного замовлення (ДОЗ) досягає лише 6 % від загального об'єму виробництва (проти 50 % в РФ). Внаслідок цього й вплив МО України на такі складові військово-промислової політики (ВПП) як структурна

перебудова ОПК, політика ДОЗ, науково-технічна, бюджетна та фінансово-інвестиційна політика є незначним. Також незначним є вплив МО і на загальний обсяг продукції ОПК.

Таким чином, практична відсутність з боку МО України фінансування ОПК за статтями, пов'язаними з розробкою, модернізацією, закупівлею ОВТ, а також іншої продукції військового призначення, не дозволяє МО активно впливати на функціонування та розвиток ОПК.

По-друге, перспективи розвитку ОВТ, викладені в затвердженій Президентом України Державній програмі розвитку ОВТ на період до 2017 року, також не дозволяють оптимістично оцінювати посилення впливу МО на розвиток ОПК. Підтвердженням цьому може служити постійне недофінансування ДОЗ за всі роки існування України як незалежної держави та невиконання в повному обсязі Державних програми розвитку озброєння та військової техніки Збройних Сил України.

По-третє, роль МО в галузі ВТС зводиться фактично до визначення переліку та кількості систем (комплексів, зразків), які вивільняються в процесі реформування збройних сил (ЗС) і можуть бути передані державному посередникові для реалізації на зовнішньому ринку, а також до розробки пропозицій з ремонту та модернізації силами підприємств МО ОВТ радянського виробництва, що знаходиться на озброєнні інших країн. При цьому значного впливу на питання організації, координації, контролю та планування ВТС із іноземними державами МО не здійснює.

Беручи до уваги зазначені недоліки існуючої нині системи управління ВТП, тісний взаємозв'язок ВПП і ВТС, відсутність повноцінної інтегруючої ланки на рівні вищих органів управління, для підвищення ефективності системи управління ВТП, пропонується **два можливі варіанти** її удосконалення.

В якості **першого варіанту** пропонується розглянути створення при Кабінеті міністрів України (КМУ) єдиного міжвідомчого органу, який би здійснював функції формування, планування, організації, координації та контролю в сферах ВПП та ВТС, а також структури з повноваженнями органу центральної влади для безпосередньої реалізації прийнятих рішень. Такими структурами могла б стати, наприклад, Військово-промислова комісія при КМУ та Агентство з питань ОПК.

Очолити ВПК при КМУ доцільно було б Міністру оборони України – віце-прем'єру КМУ. Для того щоб рішення цієї структури були обов'язковими для всіх органів виконавчої влади, вони можуть вводитися в дію Постановами КМУ за підписом Прем'єр-міністра України.

Агентству з питань ОПК доцільно підпорядкувати Державний концерн “Укроборонпром” та інші підприємства ОПК з державною формою власності, а також надати право приймати участь в управлінні підприємствами з часткою державної власності.

Основними завданнями цих структур мають бути такі:

визначення концептуальних засад та пріоритетних напрямів державної ВТП;
координація формування державного оборонного замовлення та контроль за його реалізацією;

координація діяльності органів виконавчої влади у формуванні та реалізації програм у оборонно-промисловій сфері (програм розвитку ОВТ, конверсії оборонних підприємств і організацій, реформування ОПК, утилізації існуючого ОВТ тощо) і участь в цій діяльності;

координація проведення фундаментальних, пошукових і прикладних науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт в інтересах оборони;

моніторинг стану воєнно-технічної політики;

забезпечення контролю за цільовим та ефективним використанням бюджетних та інших коштів, що надаються для забезпечення функціонування та розвитку ОПК, виконанням ДОЗ та заходів з мобілізаційної підготовки держави;

формування плану ВТС та контроль за виконанням його основних показників;

координація робіт, що виконуються за практикою офсетних угод;

координація зовнішньоекономічної діяльності ДК "Укроборонпром", інших суб'єктів ВТС та контроль за її здійсненням;

здійснення контролю в сфері формування цін та цінової політики на продукцію військового призначення та продукцію подвійного використання.

При ВПК при КМУ доцільно створити науково-технічну раду, яка повинна визначати науково-технічну політику. До роботи науково-технічної ради треба залучати головних конструкторів і провідних фахівців ОПК, Ради з національної безпеки і оборони (РНБО), а також провідних вчених відповідного профілю Національної академії наук України та науково-дослідних установ МО.

Другим варіантом є створення Державного Воєнно-промислового комітету України, як інтегрованого центрального органу виконавчої влади, що об'єднав би функції запропонованої вище ВПК при КМУ та Агентства з питань ОПК.

З метою удосконалення механізму реалізації ВТП, під яким мається на увазі організаційно-правовий механізм взаємодії державних і недержавних структур (суб'єктів) у проведенні необхідних заходів щодо оснащення ОВТ і іншим технічним майном військових формувань Воєнної організації держави, потрібна як розробка низки нових законодавчих актів, так і внесення змін до існуючої нормативно-правової бази в сфері ВТП.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воєнно-технічна політика: проблеми формування та управління: Монографія / Смірнов В.О., Ленський Л.М., Жданов С.В.; За заг. Смірнова В.О. – К.: ЦНДІ ОВТ ЗСУ, 2011. – 216 с.

Надійшла до редакції 25.11.2014.